

Sygn. akt I CZ 91/13

POSTANOWIENIE

Dnia 6 grudnia 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Marta Romańska

SSN Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa J. G. i H. K.-G.

przeciwko K. O. i H. O.

o wydanie nieruchomości i zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 6 grudnia 2013 r.,

zażalenia powodów na wyrok Sądu Okręgowego w W.

z dnia 7 maja 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok, pozostawiając rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 6 marca 2012 r. nakazał pozwanym wydanie powodom części nieruchomości oznaczonej w ewidencji gruntów jako działki nr 59/6 i nr 59/10 o łącznej powierzchni 124,03 m², objętej wskazaną księgą wieczystą, oddalił powództwo w zakresie żądania wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości. Podstawą faktyczną tego rozstrzygnięcia było ustalenie, że powodowie są właścicielami nieruchomości składającej się z działek oznaczonych numerami 59/6 i 59/10, graniczących ze sobą, którą kupili w dniu 11 kwietnia 2011 r. Działka nr 68/2 będąca własnością pozwanych, graniczy od strony północno-wschodniej z nieruchomością powodów. Granica pomiędzy nieruchomościami stron, oznaczonymi poprzednio jako działki nr 59 i 68, ustalona została postanowieniem Sądu Rejonowego w W. z dnia 27 stycznia 1992 r. (sygn. akt ... 183/86). Pozwani posiadają działkę nr 59/6 i część działki nr 59/10, o łącznej powierzchni 124,03 m². Powodowie wykazali, że są właścicielami nieruchomości, a zakres ich władztwa wyznaczony został postanowieniem o rozgraniczeniu. Pozwani nie zaprzeczyli, że posiadają część nieruchomości powodów, nie wykazali, że przysługuje im skuteczne względem powodów uprawnienie do władania tą częścią nieruchomości.

Pozwani w apelacji wnieśli o uchylenie wyroku w zakresie uwzględniającym powództwo i oddalenie go oraz przyjęcie, że posiadają uprawnienie do władania określoną w pozwie nieruchomością, z uwagi na nabycie go w drodze zasiedzenia, czego dowiodą wskazane dowody. Zarzucili, że powodowie nie wykazali, iż są właścicielami nieruchomości obejmującej wskazane działki.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w W. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. Sąd ten stwierdził, że podniesiony zarzut zasiedzenia i zgłoszone dowody, powinny być ocenione jako spóźnione. Wyrok Sądu pierwszej instancji nie nadaje się do wykonania, ponieważ jego sentencja nie określa, którą konkretnie część gruntu pozwani powinni wydać powodom, prowadzi to do uznania, iż Sąd ten nie

rozpoznał istoty sprawy. Błędnie również przyjął, że łączny obszar działek obejmuje 124,03 m², podczas gdy działka nr 59/6 ma 230 m² powierzchni, a działka 198 m². Skoro powodowie domagali się wydania jedynie części tych działek o łącznej powierzchni 124,03 m², to bez dokładnego oznaczenia nie wiadomo, o którą część działek chodzi, ponieważ zakres uprawnień właścicieli nie został sprecyzowany, co w zasadzie powinno prowadzić do oddalenia powództwa. Za niewystarczające do rozstrzygnięcia uznał przedstawienie przez powodów mapy sytuacyjno-wysokościowej, mapy „nieruchomości rozgraniczanych” oraz sporządzonego przez biegłego geodetę w sprawie o rozgraniczenie „zakresu zajętości”, ponieważ żaden z tych dokumentów nie został uczyniony integralną częścią orzeczenia.

Powodowie w zażaleniu domagali się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie uchylenia tego wyroku i oddalenia apelacji pozwanych. Zarzucili, że doszło do naruszenia art. 378 § 1 k.p.c., bo pozwani nie podnieśli zarzutu nierozpoznania istoty sprawy oraz art. 386 § 4 k.p.c. przez bezzasadne przyjęcie, iż Sąd Rejonowy nie rozpoznał istoty sprawy. Podkreślili, że bezsporny był fakt posiadania przez pozwanych części działek stanowiących własność powodów, nie budził również wątpliwości zakres nałożonego na nich obowiązku.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przyjęte zostało w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego oraz w uzasadnieniu projektu ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381), że instytucja zażalenia do Sądu Najwyższego na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji służyć ma skontrolowaniu, czy orzeczenie to, które w obowiązującym systemie apelacji pełnej, powinno być wyjątkiem od zasady merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd drugiej instancji, zostało wydane prawidłowo i oparte na jednej z wymienionych w art. 382 § 2 i § 4 k.p.c. podstaw kasatoryjnych. Należą do nich: nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy oraz sytuacja, gdy wydanie wyroku przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia postępowania

dowodowego w całości. Kontrola dokonywana w ramach tego środka ma charakter formalny, ograniczony do badania prawidłowości zastosowania przez sąd drugiej instancji przesłanek uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji. Oznacza to, że w razie uchylenia tego orzeczenia na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. Sąd Najwyższy bada, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował wskazane w tym przepisie przyczyny uzasadniające uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji oraz czy rzeczywiście przyczyny te wystąpiły. Dokonywana ocena ma charakter jedynie procesowy, a zatem nie może wkraczać w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji.

W razie uwzględnienia apelacji sąd drugiej instancji powinien zmienić - zgodnie z art. 386 § 1 k.p.c. - zaskarżony wyrok i orzec co do istoty sprawy (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55; uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1997, nr 7-8, poz. 124). Postępowanie apelacyjne ma merytoryczny charakter, co oznacza, że sąd drugiej instancji nie może się ograniczyć jedynie do oceny zarzutów apelacyjnych, lecz obowiązany jest dokonać własnych ustaleń i rozpoznać sprawę na nowo w granicach zaskarżenia. Przyczyny uchylenia wyroku są ściśle określone i ograniczone do stwierdzenia nieważności w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznania przez ten sąd istoty sprawy albo konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Pojęcie „nierozpoznanie istoty sprawy” w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. oznacza uchybienie procesowe sądu pierwszej instancji polegające na całkowitym zaniechaniu wyjaśnienia istoty lub treści stosunków prawnych, przez co należy rozumieć niewniknięcie w podstawę merytoryczną dochodzonego roszczenia, a w konsekwencji pominięcie tej podstawy przy rozstrzygnięciu sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 895/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003, nr 3, poz. 36). Dojdzie do tego w razie oddalenia powództwa, z uwagi na przyjęcie braku legitymacji procesowej po którejś ze stron, wygaśnięcia lub przedawnienia roszczenia z odwołaniem się do samych tylko twierdzeń stron na temat jego

charakteru, gdy tej oceny sąd drugiej instancji nie podzieli (por. wyroki Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22; z 14 maja 2002 r., V CKN 357/00, LEX nr 55513), jak również, gdy sąd zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936, poz. 315; postanowienia Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, nr 1, poz. 22; z 15 lipca 1998 r. II CKN 838/97, LEX nr 50750; z 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; wyroki Sądu Najwyższego z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003 nr 3, poz. 36; z 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635.; z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2). Nie może natomiast polegać na nieprawidłowym ustaleniu podstawy faktycznej, nawet będącej następstwem zaniechania prowadzenia postępowania dowodowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2012 r., V CZ 124/12, niepubl.). Wszelkie inne wady rozstrzygnięcia, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (oczywiście poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości), nie uzasadniają uchylecia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania; powinny być w systemie apelacji pełnej wyeliminowane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, niepubl.).

Na takie rozumienie „nierozpoznania istoty sprawy” nie wskazuje uzasadnienie zaskarżonego wyroku, skoro Sąd Okręgowy połączył tę przyczynę z koniecznością dookreślenia części nieruchomości, która powinna być wydana powodom. Sąd pierwszej instancji rozważył zgłoszone przez powodów żądanie, rozpoznał je i zakwalifikował stosownie do swojej oceny na tle dokonanych ustaleń, merytorycznie je ocenił. Odmienna kwalifikacja podstaw powództwa nie stanowi przesłanki „nierozpoznania istoty sprawy” będąc wyrazem stanowiska, że Sąd pierwszej instancji błędnie sprawę rozpoznał. Sąd Okręgowy był uprawniony i zobowiązany (art. 378 § 1 k.p.c.) do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy w granicach zaskarżenia, w tym również do dokonania własnych

ustaleń faktycznych, oceny dowodów i zastosowania prawa materialnego, a tym samym wyeliminowania błędów i uchybień popełnionych przez Sąd pierwszej instancji. Skoro Sąd drugiej instancji stanął na stanowisku, że dokonane przez Sąd Rejonowy określenie obowiązku nałożonego na pozwanych było nieprawidłowe, to nic nie stało na przeszkodzie, aby w ramach postępowania apelacyjnego, podjąć właściwe czynności w celu rozpoznania sprawy na nowo w granicach apelacji. Nie zaistniała zatem przewidziana w art. 386 § 4 k.p.c. przyczyna uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego pozostawione zostało końcowemu orzeczeniu na podstawie art. 108 § 2 w związku z art. 394¹ § 3, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.